

Zbirka oružja u muzeju:
prikupljanje, čuvanje i muzejska
obrada prema zakonima
propisanim od strane Ministarstva
kulture RH i zakonu propisanom
od strane Ministarstva unutarnjih
poslova RH

Collection of Arms in Museum:
Collecting, Protecting and
Museological Processing According
to the Acts Prescribed by Ministry
of Culture and by Ministry of the
Interior of the Republic of Croatia

Dora Bošković

Hrvatski povijesni muzej
Croatian History Museum Zagreb
d.boskovic@hismus.hr

UDK / UDC 069.5:623.4

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received on: 15. 4. 2014.

Prihvaćeno / Accepted on: 2. 9. 2014.

Sažetak

Postupci prikupljanja, obrade i čuvanja određenih predmeta u hrvatskim muzejima osim zakonima propisanim od Ministarstva kulture RH podliježu i nekim drugim zakonskim odredbama. Ovdje će prvenstveno biti riječi o zbirkama (starog) oružja koje su u posjedu muzeja, a pravila prikupljanja, čuvanja, dokumentiranja, obrade i izlaganja tog oružja propisana su, s jedne strane, Zakonom o muzejima (Narodne novine 142/98) i njegovim podzakonskim aktima, Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine 69/99) te, s druge strane, Zakonom o oružju (Narodne novine 63/07, 146/08 i 59/12). Pojedine odredbe tih zakona u međusobnoj su koliziji, udvostručuju se ili su nedovoljno jasno definirane. Ovim će se prilogom pokušati ukazati na nedoumice i često postavljana pitanja koja, s jedne strane, pri obavljanju svojeg posla postavljaju i kustosi i konzervatorsko-zaštitarske službe, ali, s druge strane, i službenici Policije, odnosno Ministarstva unutarnjih poslova RH.

Ključne riječi: muzej, zbirka, oružje, Zakon o oružju, Ministarstvo kulture RH, Ministarstvo unutarnjih poslova RH

Summary

Procedures of collecting and protecting of some museum objects in Croatian Museums are the subject of acts prescribed by the Ministry of Culture and of some other Ministries of the Republic of Croatia. In this article we will discuss the collections of (historical / ancient) arms whose handling in museums is regulated by the Museums Act (Narodne novine 142/98) and its accompanying regulations and by the Act on Protection of Cultural Heritage (Narodne novine 69/99) in the first place. At the same time the arms collections should be treated by regulations prescribed by the Weapons Act (Narodne novine 63/07, 146/08 i 59/12) – which is under the jurisdiction of Ministry of the Interior. Some articles of those acts are interfering and colliding with each other and we shall try to suggest some solutions on how to improve the handling and documenting of arms collections in museums.

Key words: museum, collection, arms, Weapons Act, Ministry of Culture of the Republic of Croatia, Ministry of Interior of the Republic of Croatia

Uvod

Pravila postupanja s predmetima u hrvatskim muzeja podliježu prvenstveno zakonima propisanim od strane Ministarstva kulture RH i slijede pravila muzejske struke. To su Zakon o muzejima (Narodne novine 142/98)¹ i njegovi podzakonski akti te Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine 69/99).² Usto, postupanje s određenim skupinama predmeta podliježe i nekim drugim zakonima, koji su u nadležnosti drugih ministarstava.

Jedna od tih skupina predmeta jest i oružje u fundusu muzeja. Zbirka oružja mora se, osim prema gore navedenim „muzejskim“ zakonima, dokumentirati i prema pravilima propisanim od strane Ministarstva unutarnjih poslova RH u Zakonu o oružju (Narodne novine 63/07, 146/08 i 59/12).³ Usljed toga je prilikom obrade oružja (prvenstveno muzeološke) primijećeno da su pojedine odredbe tih dviju skupina zakona u međusobnoj koliziji, da su nedovoljno jasno definirane ili se poslovi određeni tim zakonima nepotrebno udvostručuju.

Izlaganjem i usporedbom spornih članaka navedenih zakona pokušat ćemo ukazati na nedoumice i često postavljanja pitanja koja, s jedne strane, pri obavljanju svojeg posla postavljaju kustosi i konzervatorsko-zaštitarske službe, ali, s druge strane, i službenici Policije, odnosno Ministarstva unutarnjih poslova RH.

1 Zakon o muzejima. Narodne novine broj 142/1998. Zagreb : Narodne novine d. d., 1998.

2 Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Narodne novine broj 69/1999. Zagreb : Narodne novine d. d., 1999.

3 Zakon o oružju. Narodne novine broj 63/2007. Zagreb : Narodne novine d. d., 2007. (osnovni zakon).

Zakoni po kojima se obrađuju muzejske zbirke

Zbirka oružja u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu broji više od 6000 predmeta – otprilike podjednak broj primjeraka hladnog i vatrenog oružja. Zastupljena je većina vrsta oružja koja su se koristila na području Hrvatske i povijesnih hrvatskih zemalja od srednjeg vijeka (iako postoje predmeti vezani i uz pretpovijesno, kao i uz antičko razdoblje, ali u vrlo malom broju), pa do oružja koje se upotrebljavalo u Domovinskom ratu, tj. do današnjih dana. Među tim oružjem valja istaknuti izuzetno zanimljivu i po svojoj veličini i raznovrsnosti jedinstvenu zbirku tzv. balkanskog oružja, s više od 600 predmeta.

Uz već gore navedene „muzejske“ zakone, obradu zbirke te smještaj i rukovanje predmetima naročito detaljno propisuju podzakonski akti Zakona o muzejima. To je prvenstveno Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (Narodne novine 108/02),⁴ potom Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju (Narodne novine 115/01)⁵ te Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije (Narodne novine 30/06).⁶

Zakonom o muzejima (Narodne novine, 142/98) uređuju se uvjeti i način obavljanja muzejske djelatnosti, ustrojstvo i način rada muzeja, muzejska građa, muzejska zvanja te druga pitanja od značenja za muzejsku djelatnost.

Zakonom o zaštiti kulturnih dobara (Narodne novine, 69/99) uređuju se vrste kulturnih dobara, uspostavljanje zaštite nad kulturnim dobrom, obveze i prava vlasnika kulturnih dobara, mjere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, obavljanje upravnih i inspeksijskih poslova, rad i djelokrug Hrvatskog vijeća za kulturna dobra, financiranje zaštite i očuvanja kulturnih dobara, kao i druga pitanja u svezi sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara.

4 Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi. Narodne novine broj 108/2002. Zagreb : Narodne novine d. d., 2007.

5 Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju. Narodne novine broj 115/2001. Zagreb : Narodne novine d. d., 2001.

6 Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije. Narodne novine 30/2006. Zagreb : Narodne novine d. d., 2006.

Zakonom o oružju (Narodne novine 63/07, 146/08 i 59/12), koji pak spada pod jurisdikciju Ministarstva unutarnjih poslova RH, uređuje se nabava, držanje, nošenje, prikupljanje, proizvodnja, popravlanje i prepravlanje, promet i prijevoz oružja, civilna strelišta te ispitivanje i obilježavanje vatrenog oružja žigom. Definira se oružje kao takvo te se determiniraju pojedine vrste oružja, kao i postupci vezani uz oružje. Potom se propisuju isprave o oružju, postupanje s oružjem i streljivom (čuvanje, korištenje, davanje na korištenje i posuđivanje, gubitak itd., kao i prava i dužnosti vlasnika oružja).

Zakon o oružju

Zakon o oružju u svojim *Temeljnim odredbama*, u članku 5 u kojem se tumače pojedini pojmovi upotrijebljeni u tekstu, spominje pojmove „hladno oružje“, „vatreno oružje“, „reprodukcije oružja“, „dekorativno oružje“ i „imitacije oružja“. Naročito ističemo pod točkom 21 članka 5 navedeni termin „staro oružje“ koji je određen kako slijedi: *Staro oružje je oružje koje ima povijesnu vrijednost, oružje koje čini sastavni dio narodne nošnje te vojno i policijsko oružje koje je dotrajalo i neuporabljivo, oružje koje je sastavni dio vojnih i policijskih paradnih odora, oružje proizvedeno prije 1870. godine te oružje koje se puni s ušća cijevi crnim barutom, a pali se kremenom, fitiljem ili kapislom.*

U članku 6 oružje je razvrstano u „kategorije“ A, B, C i D. Kategorija A obuhvaća *automatsko vatreno oružje i projektele (...), kao i hladno oružje kojem je osnovna namjena napad (...) ili ono koje se nosi na javnim mjestima* i spada u skupinu „zabranjenog oružja“.

U kategoriju B, C i D spadaju poluautomatsko i repetirajuće vatreno oružje i STARO ORUŽJE te reprodukcije vatrenog oružja i mužari. To je oružje definirano kao oružje koje je dopušteno prikupljati, a za koje je potrebno prethodno odobrenje (kategorija B), odnosno potrebna je prijava nadležnom tijelu (kategorije C i D).

Treba istaknuti da muzeji većinom posjeduju upravo oružje navedeno pod kategorijama B, C i D.

Prema članku 16 Zakona o oružju, muzeji, kao pravne osobe, mogu osim „starog oružja“ nabavljati, prikupljati i držati u svojim zbirkama oružje pod kategorijom B članka 6, ali samo ako zadovolje postavljene uvjete iz članka 16. Ti su uvjeti:

- 1) da imaju opravdan razlog za nabavu oružja
- 2) da odgovorna osoba u muzeju ispunjava opće i posebne uvjete iz članka 10 ovoga Zakona
- 3) da muzej ima prostor za siguran smještaj i čuvanje oružja.

(Ad. 1) Opravdan razlog za nabavu oružja u slučaju muzeja jest čuvanje i prezentiranje kulturne i tehničke baštine, što svaki muzej ima definirano u svojem statutu te izraženo u svojem poslanju, pa naizgled u tome nije ništa sporno. Osim toga, Zakon je već definirao postojanje starog oružja, tj. onog koje ima „povijesnu vrijednost“.

(Ad. 2) Odgovorna osoba za zbirku oružja u muzeju dobiva nakon obavljenog zdravstvenog pregleda i položenog programa osposobljavanja za držanje i nošenje i pravilnu uporabu vatrenog oružja *Dopusnicu* za neposredno rukovanje vatrenim oružjem.

(Ad. 3) Posebni prostorni i tehnički uvjeti za smještaj oružja te njegovu zaštitu od požara, krađe i drugih zlouporaba i nezgoda propisani su u članku 36 Zakona o oružju te Pravilnikom o posebnim uvjetima za proizvodnju, smještaj i promet oružja i streljiva, popravljavanje i prepravljavanje oružja te vođenje civilnih strelišta (Narodne novine 69/08, 88/09, 53/11, 70/11 i 81/11 – ispravak).⁷ U prvom dijelu Pravilnika navode se uvjeti s prostornim i tehničkim zahtjevima koje trebaju ispunjavati prostorije u kojima se oružje čuva (citat: „proizvedeno oružje smješta“).⁸ Ti uvjeti govore o materijalu od kojeg prostorija za smještaj (čuvanje) oružja mora biti izgrađena te o izgledu i zaštiti prozora i vrata, osvjetljenju te čuvarskoj službi. Osim u nekim detaljima, čuvanje oružja u muzejima propisano Zakonom o oružju odgovara uvjetima koje muzeji moraju zadovoljavati u svojim depoima u kojima čuvaju građu.⁹

Nakon ispunjavanja gore postavljenih uvjeta Ministarstvo unutarnjih poslova RH, odnosno nadležna Policijska uprava izdaje muzeju Odobrenje za sakupljanje starog oružja, koje se izdaje trajno.

7 Pravilnik o posebnim uvjetima za proizvodnju, smještaj i promet oružja i streljiva, popravljavanje i prepravljavanje oružja i streljiva te vođenje civilnih strelišta. Narodne novine broj 069/2008, 088/2009, 053/2011. Zagreb : Narodne novine d. d., 2008., 2009., 2011.

8 Pravilnik o posebnim uvjetima za proizvodnju, smještaj i promet oružja i streljiva, popravljavanje i prepravljavanje oružja i streljiva te vođenje civilnih strelišta. Narodne novine broj 069/2008, 088/2009, 053/2011. Zagreb : Narodne novine d. d., 2008., 2009., 2011. Članak 2.-7.

9 Usporediti valja s Pravilnikom o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije. Narodne novine 30/2006. Zagreb : Narodne novine d. d., 2006. Članak 38.

No istovremeno vidimo da kategorije oružja pod točkama B, C i D u Zakonu o oružju nisu u potpunosti „dopuštene“, već i među njima postoje određena ograničenja (članak 18 i članak 25). Članak 28 pak navodi da se oružje kategorije B, C i D ne smije učiniti vidljivim na javnom mjestu drugim građanima niti se smije nositi na način koji građane uznemiruje. Nadamo se da je to samo nespretna formulacija, budući da bi u tom slučaju izlaganje oružja na izložbama za muzeje bilo vrlo složeno.

Isto tako, postoje iznimke i za prikupljanje i čuvanje oružja navedenog u kategoriji A (članak 24).

U članku 24 obrazlaže se Odobrenje za sakupljanje starog oružja te se dodaje da muzeji mogu iznimno sakupljati i pojedine vrste oružja iz zabranjene kategorije A (Zakon o oružju, kategorija A, točke 2, 3 i 6, odnosno 1, 4, 5 i 7), ako je ono zastarjelo i ne proizvodi se više, odnosno pod uvjetom da je trajno onesposobljeno.

Trajno onesposobljeno znači da su nad njim provedene stavke Pravilnika o postupku i načinu onesposobljavanja vatrenog oružja (Narodne novine 86/08), a koje govore da svi dijelovi vatrenog oružja moraju biti onesposobljeni – dakle ležište streljiva trajno izmijenjeno, tako da u njega više ne može biti utaknuto streljivo, cijev na više mjesta probušena, zatvarač i izvlačač trajno onesposobljeni fizičkim skraćivanjem itd. Time ulazimo u proturječje između Zakona o muzejima i Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, koji propisuju „čuvanje“ muzejskih predmeta od daljnjeg propadanja i uništavanja.

Iako to „iznimno“ odobravanje prikupljanja automatskog i eksplozivnog oružja (iz kategorije A, točke 2, 3 i 6, odnosno 1, 4, 5 i 7) u članku 24 nije definirano, time se smatra da to „zabranjeno“ oružje mora imati posebnu „povijesnu vrijednost“, koju muzej mora moći dobro obrazložiti.

Zaključak

Ono oko čega nastaje većina nesporazuma među muzejima, korisnicima i policijskim upravama jest određivanje „povijesne vrijednosti“ starog oružja, odnosno oružja navedenog pod kategorijama B, C i D te određivanje „povijesne vrijednosti“ zabranjenog oružja – automatskog i poluautomatskog oružja (Zakon o oružju, članak 24, kategorija A, točke 2, 3 i 6, odnosno

1, 4, 5 i 7). Često nastaju i problemi prilikom određivanja koje je oružje proizvedeno prije 1870. g., a koje nakon 1870. g., a po tehničkim osobinama dopušteno je njegovo prikupljanje.

Pojam „povijesna vrijednost“ nije stvarno definiran ni Zakonom o oružju, ni Zakonom o muzejima, ni Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara! Moguće je međutim pod pojmom „povijesna vrijednost“ primijeniti u muzejskoj struci definirane pojmove „kulturno dobro“ i „svojstvo kulturnog dobra“ (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 2 i članak 12). Na temelju tog zakona imenovano je i Hrvatsko vijeće za kulturna dobra „radi praćenja i unaprjeđivanja stanja kulturnih dobara“.

Prema navedenim zakonskim odredbama u Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, oružje spada u skupinu: „– pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značenja (...) za Republiku Hrvatsku“ (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 2, odlomak 3), odnosno člankom 8 definiranu skupinu „pokretnih kulturnih dobara“. Prema članku 12 navedenog zakona „svojstvo kulturnog dobra, na temelju stručnog vrednovanja, utvrđuje Ministarstvo kulture rješenjem“. Tim rješenjem „ (...) određuje se sustav mjera zaštite kulturnog dobra i obveza upisa kulturnog dobra u Registar, listu zaštićenih kulturnih dobara“.

Dakle da bi neki predmet dobio definiranu „povijesnu vrijednost“, potrebno je stručno odrediti ili stručno vrednovati ima li on svojstva kulturnog dobra (na temelju stručnog vrednovanja posebnog stručnog povjerenstva koje imenuje ministar kulture) (članak 13), a ako ima, onda bilo bi potrebno taj predmet upisati u Registar kulturnih dobara RH (članak 14).

U praksi to izgleda ovako: svojstvo kulturnog dobra ima svaki onaj predmet koji možemo povezati s povijesno značajnim (zabilježenim) javnim osobama, obiteljima, korporativnim tijelima, entitetima, zemljopisnim dijelovima, događajima i razdobljima na području Republike Hrvatske, odnosno na području povijesnih Hrvatskih zemalja, te koji posjeduje umjetničku i znanstveno-tehnološku vrijednost. Takva povezivanja prvenstveno obavljaju za to školovani stručnjaci arheološke, etnografske, povijesne, umjetničke, tehničke/tehnološke i konzervatorsko-restauratorske struke. Ti stručnjaci u prvom su redu djelatnici u odgovarajućim ustanovama koje se bave muzejsko-galerijskim, knjižničarskim ili konzervatorsko-restauratorskim poslovima, odnosno poslovima zaštite spomenika kulture i prirode, a

potom djelatnici samog Ministarstva kulture ili djelatnici imenovani od strane Ministarstva kulture u posebna povjerenstva. Ti stručnjaci određuju ima li predmet (ili skupina predmeta) svojstvo muzealnosti i, potom, svojstvo kulturnog dobra (= povijesnu vrijednost).

S obzirom na važnost „starog oružja“, odnosno oružja koje se već nalazi u našim zbirkama i muzejima i/ili koje bi muzeji željeli uvrstiti u svoj fondus, bilo bi korisno napraviti pravilnik „koji bi, u prvom redu, pobliže regulirao kategoriju *starog oružja*“.¹⁰ Isto tako, postoji potreba i za propisivanjem postupka za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra za povijesno oružje – možda po uzoru na „Naputak za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra za knjižničnu građu“.¹¹

Takav „pravilnik“ ili „naputak“ trebao bi biti dostupan svim ustanovama koje tijekom svog rada dolaze u kontakt sa „starim oružjem“ – osim muzeja, to su i konzervatorski zavodi, zavodi za zaštitu spomenika i slično, a naročito policijske uprave. Vrlo često upravo policijske uprave dolaze u prvi kontakt s predmetima – oružjem koje ima određenu povijesnu vrijednost – te moraju „na licu mjesta“ donijeti odluku o daljnjem postupanju s njime. Takvim dokumentom bilo bi regulirano što možemo smatrati „starim oružjem“, odnosno koje oružje ima „povijesnu vrijednost“, što bi olakšalo posao kako policiji tako i nama koji vodimo zbirke „starog oružja“ i prikupljamo ga u svojim ustanovama.

Literatura

Naputak za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra za knjižničnu građu [citirano: 2014-4-10]. Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7375>

Pravilnik o posebnim uvjetima za proizvodnju, smještaj i promet oružja i streljiva, popravljavanje i prepravljavanje oružja i streljiva te vođenje civilnih strelišta. Narodne novine broj 069/2008, 088/2009, 053/2011. Zagreb : Narodne novine d. d., 2008., 2009., 2011.

10 Citat naveden iz dopisa jedne policijske uprave koja moli za pomoć pri definiciji „starog oružja“, a koje je zaplijenila na svome području.

11 Naputak za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra za knjižničnu građu. // <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7375> (2014-4-10)

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi. Narodne novine broj 108/2002). Zagreb : Narodne novine d. d., 2007.

Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije. Narodne novine 30/2006. Zagreb : Narodne novine d. d., 2006.

Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju. Narodne novine broj 115/2001. Zagreb : Narodne novine d. d., 2001.

Zakon o muzejima. Narodne novine broj 142/1998. Zagreb : Narodne novine d. d., 1998.

Zakon o oružju. Narodne novine broj 63/2007. Zagreb : Narodne novine d. d., 2007. (osnovni zakon).

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Narodne novine broj 69/1999. Zagreb : Narodne novine d. d., 1999.